

ΔΥΟ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Οι δύο κατοικίες είναι τοποθετημένες σε ένα οικόπεδο στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου Κρήτης, στις Βασιλιές, σε μια πλαγιά με ανοιχτή θέα στη δύση και τη θάλασσα μακριά κατά το βορρά.

Για λόγους ιδιοκτησιακούς τα σπίτια των δύο αδελφών έπρεπε να ξεχωρίσουν σε δύο συνεχόμενα, αλλά και αυτόνομα οικόπεδα. Οι μελετητές οργάνωσαν τις ενότητες δραστηριοτήτων ως μικρά σπίτια μέσα στο μεγάλο σπίτι, έτσι ώστε οι μεταξύ των ενοτήτων ενδιάμεσοι χώροι, υπαίθριοι, ημιυπαίθριοι ή και κλειστοί να πλουτίζουν το σύνολο με την κατάλληλη επεξεργασία, η οποία τους προσδίδει το χαρακτήρα ιδιωτικής αυλής συσχετισμένης με την πολύτιμη για το μεσογειακό κλίμα παρουσία της υπαίθρου.

Η κίνηση και στις δύο κατοικίες ρέει μέσα από τις γαλαρίες, που προσφέρουν με την πολυεπίπεδη και ποικίλη επεξεργασία τους – πάντα μέσα σε αυστηρά γεωμετρικά πλαίσια, καθώς ξεχωρίζουν και ενώνουν ταυτόχρονα τις διάφορες ενότητες δραστηριοτήτων, των διαφορετικών ηλικιών που κατοικούν στα σπίτια, και αποτελούν το χώρο που φέρνει σε διακριτική επαφή, σε όλες τις στάθμες τους εσωτερικούς χώρους με τους ημιυπαίθριους και τους υπαίθριους χώρους.

Ιδιαίτερη σημασία είχε για τη συνθετική διαδικασία η προσαρμογή του τύπου στον τόπο: στα δεδομένα του εδάφους, της βλάστησης και του προγράμματος.

ΖΕΥΤΟΣ ΑΝΤΩΝΑΚΑΗ

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των δύο κτηρίων, σημαντικό είναι να παρατεθούν μερικές πληροφορίες για τη ζωή και για το έργο των αρχιτεκτόνων που τις οραματίστηκαν και τις υλοποίησαν.

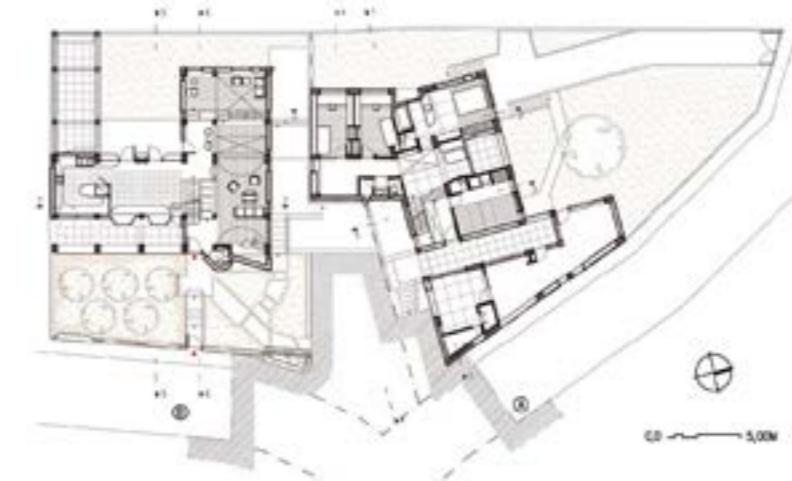

Οι αρχιτέκτονες Σουζάνα και Δημήτρης Αντωνακάκη έδρασαν στον χώρο της αρχιτεκτονικής, από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 μέχρι και σήμερα. Φοίτησαν στο τμήμα αρχιτεκτονικής του Μετσόβιου πολυτεχνείου και το 1965, δημιούργησαν την αρχιτεκτονική ομάδα Atelier 66.

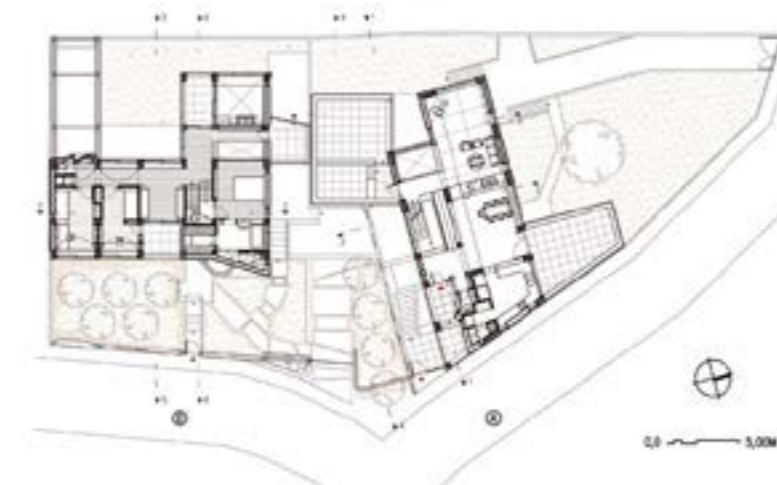
Πρόκειται για δύο από τους σημαντικότερους Έλληνες αρχιτέκτονες που στάθηκαν κριτικά απέναντι στην εφαρμογή του μοντερνισμού στην Ελλάδα και πρότειναν έναν διαφορετικό τρόπο σχεδιασμού. Αν και η αρχιτεκτονική τους προσεγγίζει σε μεγάλο βαθμό τον μοντερνισμό, έχει ταυτόχρονα έντονα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, με σεβασμό στον τόπο και στο φυσικό περιβάλλον.

Στην Ελλάδα οι περισσότεροι αρχιτέκτονες συμβιβάστηκαν με αυτή την λογική της παγκοσμιοποίησης, πως παρουσιάζει δείγματα εξέλιξης του ανθρώπου και προσφέρει πολλές δυνατότητες την διεθνή αρχιτεκτονική, ιδιαίτερα κατά την διάρκεια των δεκαετιών 1950-1960. Εκείνη την περίοδο, έγινε η ανοικοδόμηση των περισσότερων ελληνικών πόλεων σύμφωνα με το μοντέρνο κίνημα, χωρίς όμως να υπάρχει κριτική σκέψη πάνω σε αυτό τον σχεδιασμό. Υπήρξαν ορισμένοι αρχιτέκτονες, οι οποίοι διαφοροποίησαν τον σχεδιασμό τους και στάθηκαν κριτικά απέναντι στον τρόπο που εφαρμόζονταν το μοντέρνο κίνημα. Ο Δημήτρης και η Σουζάνα Αντωνακάκη, μέσα από το έργο τους, αντέδρασαν στην μαζοποίηση της αρχιτεκτονικής και επιχείρησαν να επαναπροσδιορίσουν όσα θεωρούνταν δεδομένα στην εποχή τους.

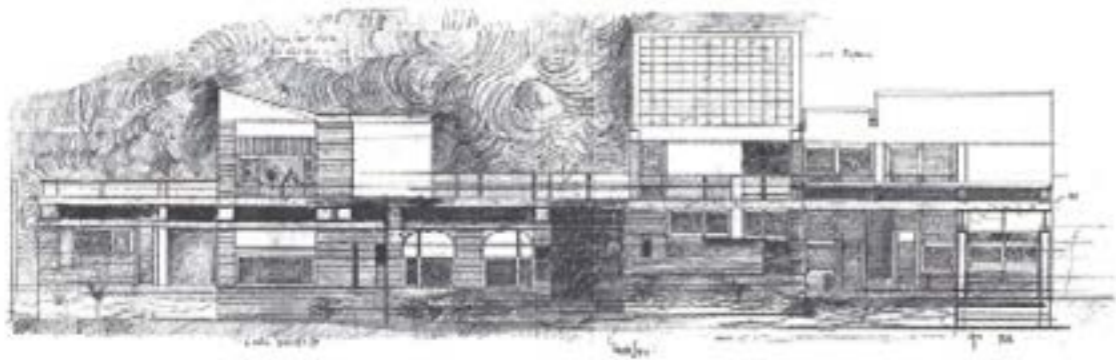
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

ΚΑΤΟΨΗ ΠΡΩΤΟΥ ΟΡΟΦΟΥ

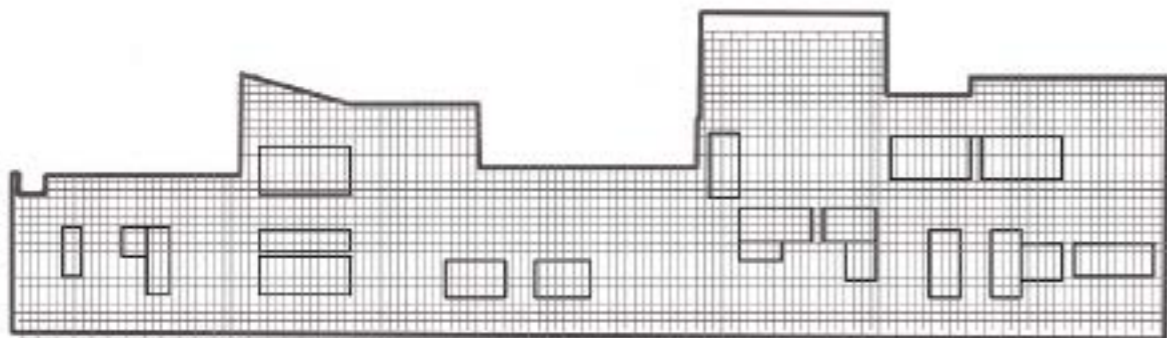

ΣΚΙΤΣΟ ΟΨΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Βιβλίο: ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Σύμφωνα με το παραπάνω σκίτσο, αλλά και αντλώντας πληροφορίες από άρθρα για την δομή των κτηρίων του ζεύγους Αντωνανκάκη, παρατηρούμε την έμφαση που έχει δοθεί στον κάνναβο και ποιά είναι η χρήση του στα αρχιτεκτονήματά τους. Η οργάνωση του χώρου των κτιρίων τους βασίζεται συχνά στον κάνναβο, ένα εργαλείο που εμφανίζεται στο κίνημα του μοντερνισμού. Η γενική χρήση του κάνναβου ορίζει κανόνες και δημιουργεί περιορισμούς, οι οποίοι οδηγούν σε πιο λειτουργικούς χώρους σχετικά με την κυκλοφορία και τις χρήσεις. Χρησιμοποιώντας ένα σκαρίφημα του σχεδίου και αποτυπώνοντας τα σημεία στα οποία παρουσιάζονται πόρτες και παράθυρα, διακρίνουμε σε πρώτη ανάγνωση μια από τις χρήσεις του καννάβου στο συγκεκριμένο κτήριο.

Η χρήση των τόσων παραθύρων όμως δεν συνάδει μόνο με την χρήση του κανάβου στα έργα, αλλά και με ένα ακόμα στοιχείο που χαρακτηρίζει πολύ έντονα το ζεύγος αυτών των αρχιτεκτόνων. Η αρχιτεκτονική τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εναρμόνιση με το περιβάλλον όσον αφορά την ογκοπλασία και το σχεδιασμό. Είναι φανερό ότι σαν αρχιτέκτονες έδειχναν μεγάλο σεβασμό και προσπαθούσαν να προστατεύσουν τα φυσικά στοιχεία των οικοπέδων στα οποία επενέβαιναν, δημιουργώντας μια ακόμα πιο ισχυρή σχέση ανάμεσα στο κτίριο και τον τόπο. Μια μέθοδος εναρμόνισης του εσωτερικού με τον εξωτερικό χώρο και του κτηρίου με τον πειβάλλοντα χώρο είναι με την χρήση του φυσικού φωτός, που διαθέτουμε από τον ήλιο. Ακολουθούν εικαστικές αποδόσεις/ διαγράμματα, με τα οποία μελετώνται οι πηγές φυσικού φωτός που διαθέτουν οι δύο κατοικίες στην Κρήτη.

ΦΥΣΙΚΟ ΦΩΣ και ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Α' ΟΡΟΦΟΥ

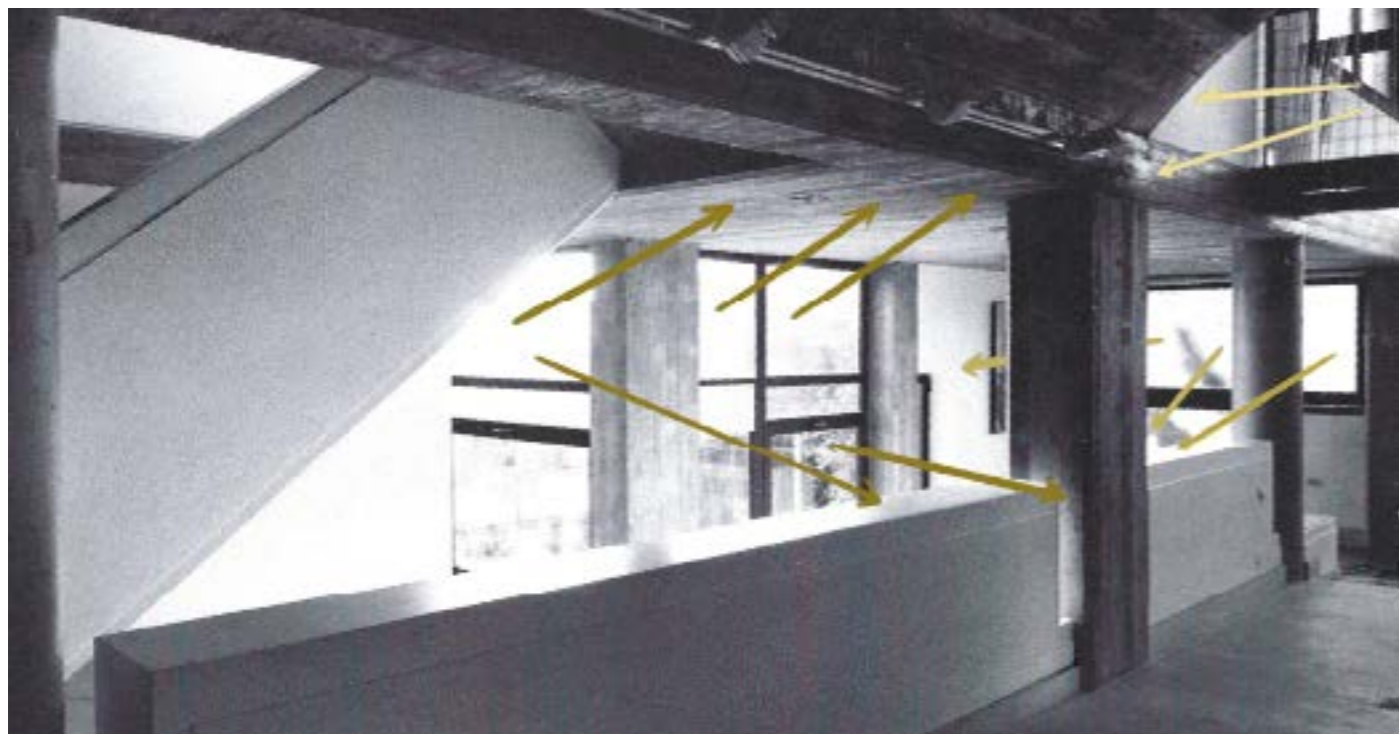
Την εποχή που σπούδαζε το ζεύγος Αντωνανκάκη, καθώς τα ταξίδια δεν ήταν εύκολα, δεν πηγαίνανε σαν σπουδαστές σε διάφορες χώρες του εξωτερικού. Ταξιδεύαν όμως στην Ελλάδα, στην Μακεδονία, τη Θράκη, το Πήλιο, τη Μονεμβασιά και φυσικά σε πολλά ελληνικά νησιά. Εκεί συνάντησαν ζωντανά μια αρχιτεκτονική προσαρμοσμένη στο τοπίο και στο μεσογειακό κλίμα. Εκεί έγιναν κατανοητά στους αρχιτέκτονες τα “εργαλεία”, με τα οποία οι απλοί μαστόροι εκμεταλλεύονταν τα κλιματολογικά δεδομένα, αυτά που σήμερα ονομάζουμε παθητικά συστήματα ενεργειακού σχεδιασμού. Επιπλέον, συνάντησαν τα μεγάλα παράθυρα στα μακεδονίτικα σπίτια και τα περιτοιχισμένα “χειμωνιάτικα” δωμάτια με τα μικρά παράθυρα. Τότε εκτίμησαν την αξία του χαγιατού. Το “χαγιατί” είναι μια λέξη που χρησιμοποιείται στη λαϊκή αρχιτεκτονική για να περιγράψει

το στεγασμένο μπαλκόνι ανοιχτό ή κλειστό με τζαμαρία, που βρίσκεται στην πρόσοψη του σπιτιού και που αποτελεί προέκταση των εσωτερικών χώρων του.

Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, έμειναν κατάπληκτοι από την θαλπωρή του χώρου στο ημιυπαίθριο στεγάδι των νησιώτικων σπιτιών. Εκεί αξιολόγησαν πραγματικά την αξία της διαπερότητας των χώρων για την καλοκαιρινή δροσιά.

Αυτά τα χαρακτηριστικά που αξιολόγησαν ως σημαντικά για τον τρόπο επεξεργασίας των χώρων είναι φανερό πως τους συντρόφευσαν με την πάροδο των χρόνων. Ένα από αυτά τα στοιχεία είναι η σημασία του ημιυπαίθριου χώρου και την αξία συσχέτισής του με τον εσωτερικό χώρο. Τέλος, με τα ταξίδια αυτά πάρθηκαν και στοιχεία που αφουρούν τη χαμηλή ποδιά και του χαμηλομένου υπέρυθρου για τον έλεγχο του φωτισμού και τη συσχέτιση με τον άνθρωπο.

Στα παραπάνω διαγράμματα έχουν σημειωθεί με μπλε χρώμα τα σημεία από τα οποία μπορεί να εισέλθει το φως στον εσωτερικό χώρο. Η σημασία του οποίου για να γίνει περισσότερο κατανοητή εκτός από την παρατήρηση της πληθώρας των παραθύρων, χρειάζεται και την παρατήρηση του φωτός από τον εσωτερικό χώρο για να γίνει πιο αντιληπτή η κατέθυνση του φωτός.

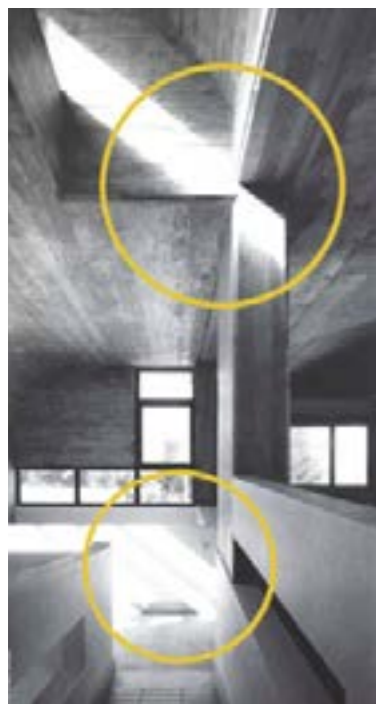
ΔΕΙΓΜΑ ΕΜΕΣΟΥ ΦΩΤΙΣΜΟΥ

Στους χώρους τις κατοικίας διακρίνουμε διαφορετικά είδη φυσικού φωτισμού. Στην εικόνα που βρίσκεται πάνω είναι ένα δείγμα πως οι αρχιτέκτονες έχουν εκμεταλλευτεί το φως του ηλίου για να δημιουργήσουν όγκους στον εσωτερικό χώρο. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούν μια ενδιαφέρουσα αίσθηση, αναδεικνύουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την αρχιτεκτονική τους και τα δομικά υλικά που έχουν χρησιμοποιηθεί στην κατασκευή του κτηρίου.

Στις κάτω εικόνες υπάρχουν μερικά δείγματα έμεσου φωτισμού. Χαρακτηριστικό του είναι πως το φως δεν διαχέεται απλά στον χώρο, αλλά φωτίζει ένα συγκεκριμένο σημείο ανάλογα με την ένταση του φωτός που εισέρχεται και τη θέση που βρίσκεται ο ήλιος. Με αποτέλεσμα να σχηματίζονται εντός του χώρου “λωρίδες φωτός” με συγκεκριμένη κατεύθυνση, ο οποία αν μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε κάπως πιο απλοϊκά, ξεκινάει από το πάνω μέρος του σπιτιού και έχει κατεύθυνση προς το έδαφος.

Η χρήση του φωτός μέσω των παραθύρων δεν είναι κάτι που συνέβει τυχαία. Όπως ήδη γνωρίζουμε, οι αρχιτέκτονες σέβονται το περιβάλλον και πολλές αρχιτεκτονικές τους επιλύσεις συνδέονται άμεσα με τον τρόπο που λειτουργεί η φύση. Το φως του ηλίου έχει αυτήν την κατεύθυνση, ξεκινάει από “ψηλά” και καταλήγει στο έδαφος. Αυτήν την αίσθηση ενσάρκωσαν με τον σχεδιασμό των δύο αυτών κατοικιών, όπως και πολλών άλλων.

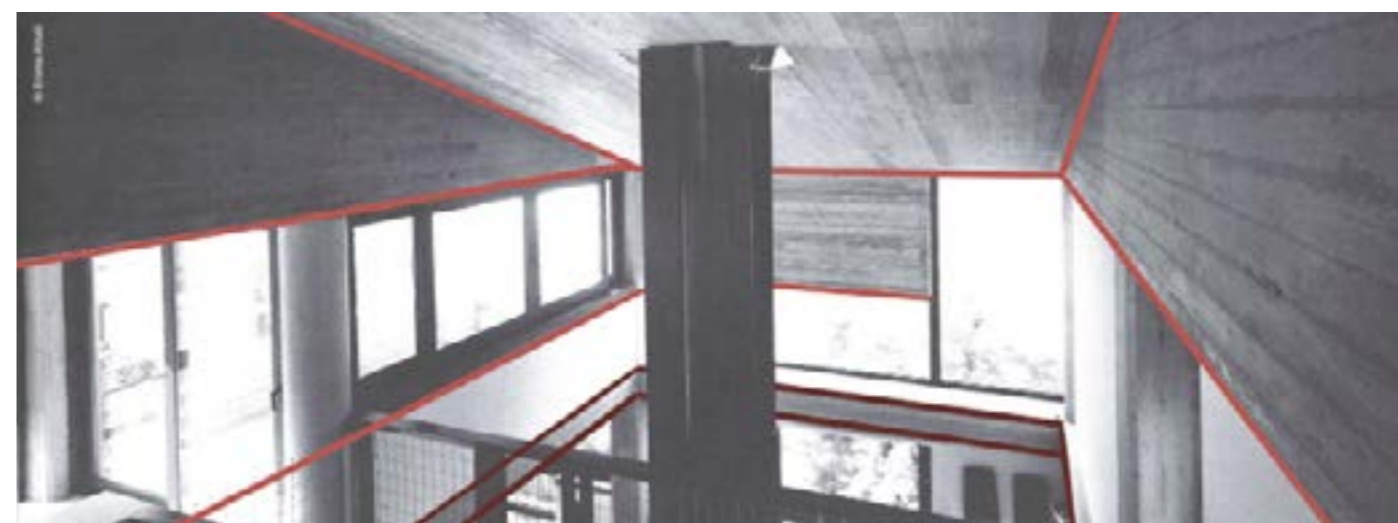
Όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, γίνονται πιο κατανοητά στην ακόλουθη εικόνα που είναι πιο

ΔΕΙΓΜΑ ΑΜΕΣΟΥ ΦΩΤΙΣΜΟΥ (Α)

ΔΕΙΓΜΑ ΑΜΕΣΟΥ ΦΩΤΙΣΜΟΥ (Β)

● ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ - ΟΡΟΦΟΥ
● ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΟΡΟΦΟΥ - ΣΤΕΓΗΣ

φανερή η διαχώριση των χώρων και το ακριβές ύψος κάποιων παραθύρων, συμβάλλοντας στην αναγνώριση της λειτουργίας τους.

Στην εικόνα δεξιά γίνονται φανερές συμπληρωματικές παρατηρήσεις που αφορούν τον φωτισμό του χώρου.

Αρχικά, αναγνωρίζουμε την ευρηματικότητα των αρχιτεκτόνων, που έχουν αξιοποιήσει το φως σε δύο τοίχους τεμνόμενους τοίχους δημιουργώντας διαφορετικές κατευθύνσεις στο φως. Με αποτέλεσμα έναν χώρο πολύ ενδιαφέρον, με άριστο αισθητικό αποτέλεσμα στο θεατή και παράλληλα λειτουργικό για τους κατοίκους της οικίας.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι πηγές φωτός δεν είναι ίδια σε όλα τα σημεία. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα η χρήση των γυαλότουβλων προσφέρει φωτιστικό αποτέλεσμα στο χώρο, χωρίς την χρήση παραθύρου.

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΑΣΕΩΝ και ΠΟΡΕΙΑ

Τα ανοίγματα των όψεων έχουν και μια διαφορετική λειτουργία, που δεν σχετίζεται με το φως, αλλά ως στόχο έχει τη δημιουργία στάσεων, με στόχο την παρατήρηση του εξωτερικού περιβάλλοντος. Από την είσοδο έως το κτήριο, αλλά και από την είσοδο της κατοικίας στον εσωτερικό χώρο παρατηρούνται μια σειρά από στάσεις. Αυτές οι στάσεις έχουν διπλή λειτουργία, αφού αδεικνύουν κάποιο χαρακτηριστικό του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά συνεισφέρουν και στην καλύτερη αντίληψη του χώρου.

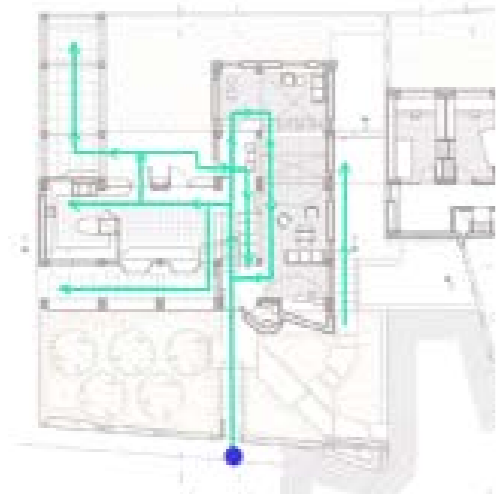
ΙΣΟΓΕΙΟ

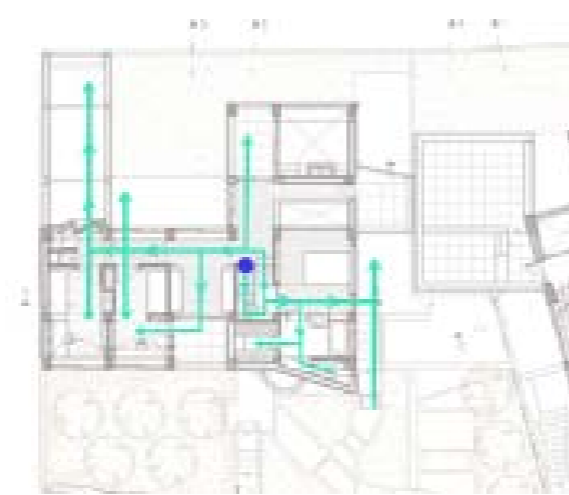
ΠΡΩΤΟΣ ΟΡΟΦΟΣ

● ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΑΣΕΩΝ
● ΣΗΜΕΙΟ ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

Ύστερα από παρατήρηση του χώρου, έγινε η παραπάνω καταγραφή σημείων στάσεων (κόκκινα σημεία). Για να γίνει όμως απόλυτα κατανοητή η επιλογή των συγκεκριμένων σημείων είναι απαραίτητο να σκιαγραφηθεί με κάποιο τρόπο η πορεία εντός του χώρου. Η πορεία είναι ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο του σχεδιασμού του ζεύγους Αντωνακάκη. Στα έργα τους είναι εμφανής η επιθυμία να ακολουθεί ο χρήστης μια συγκεκριμένη πορεία στον χώρο.

ΙΣΟΓΕΙΟ

ΠΡΩΤΟΣ ΟΡΟΦΟΣ

Στην διαδικασία καταγραφής της πορείας παρουσιάζονται κάποιες σημαντικές παρατηρήσεις για τον χώρο. Αρχικά παρατηρείται η επικοινωνία του εσωτερικού με τον εξωτερικό χώρο. Η αναφορά αυτή δεν απευθύνεται στα σημεία θέασης, αλλά στην πραγματική σύνδεση της κατοικίας με την ύπαιθρο.

Οι ενότητες των δωματίων οργανώνονται και στα δύο σπίτια με τaráτσες ανοιχτές η στεγασμένες, γέφυρες, γαλαρίες η στοές, που διεισδύουν μέσα στις περιοχές του ιδιωτικού χώρου και του προσδίδουν την απροσδιοριστία και την πολλαπλότητα της υπαίθρου. Με αντίστοιχο τρόπο οργανώθηκαν και οι ενότητες που προσφέρονται για την υποδοχή, το καθημερινό και την κουζίνα.

Η ύπαρξη των στοιχείων αυτών μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως εκτός από την ογκοπαλασία

που συναντάμε σε διάφορα δομικά στοιχεία της κατοικίας, τη συναντούμε και στο πως είναι διαμορφωμένο το δάπεδο. Το κτήριο διαχωρίζεται στο ισόγειο και στον πρώτο όροφο, Αυτά όμως δεν αποτελούν τα μοναδικά επίπεδα που μπορούμε να διακρίνουμε στην κατοικία. Η ύπαρξη μερικών σκαλοπατιών στο διαχωρισμό κάποιων δωματίων, διαθέτουν σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της πορείας εντός του χώρου, αλλά ταυτόχρονα δίνουν μια ενδιαφέρουσα πνοή στον χώρο. Τα παραδείγματα αυτού ποικίλουν και ένα από αυτά βρίσκεται (κυκλωμένο) στην ακόλουθη εικόνα.

ΤΟΜΕΣ ΚΤΗΡΙΟΥ

Παρατηρώντας την πορεία εντός της κατοικίας από μια τομή του κτηρίου αντλούμε διαφορετικές πληροφορίες για τον σχεδιασμό. Ένας ισχυρισμός υποστηρίζει πως και οι δύο όροφοι αναπαράγουν το ίδιο μοτίβο στο πως μπορεί κάποιος να εισέλθει σε αυτούς.

Η συγκεκριμένη ανάλυση στα πλαίσια της καταγραφής της πορείας εντός του χώρου και των σημείων στάσεων επικεντρώθηκε στην μια από τις δύο κατοικίες. Πολλά από τα στοιχεία όμως που αναφέρθηκαν, αναπαράγονται και στις δύο κατοικίες, που παρότι έχουν διαφορετική δομή σαν κτήρια, διαθέτουν την ίδια φιλοσοφία σχεδιασμού.

ΔΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ και ΕΛΔΦΟΣ

Ακολουθούν διαγράμματα που καταγράφουν δομικά χαρακτηριστικά που χρησιμοποίησαν οι αρχιτέκτονες στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση των κατοικιών. Τα διαγράμματα αυτά αναφέρονται στην κατοικία που έχει γίνει μέχρι τώρα εκτενέστερη ανάλυση, γνωρίζοντας όμως πως παρόμοια χαρακτηριστικά διαθέτει και η άλλη κατοικία.

και παραδοσιακά. Επίσης, συχνά χρησιμοποιούσαν χρώματα που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον σε μία προσπάθεια εναρμόνισης του αρχιτεκτονήματος με τον περιβάλλοντα χώρο.

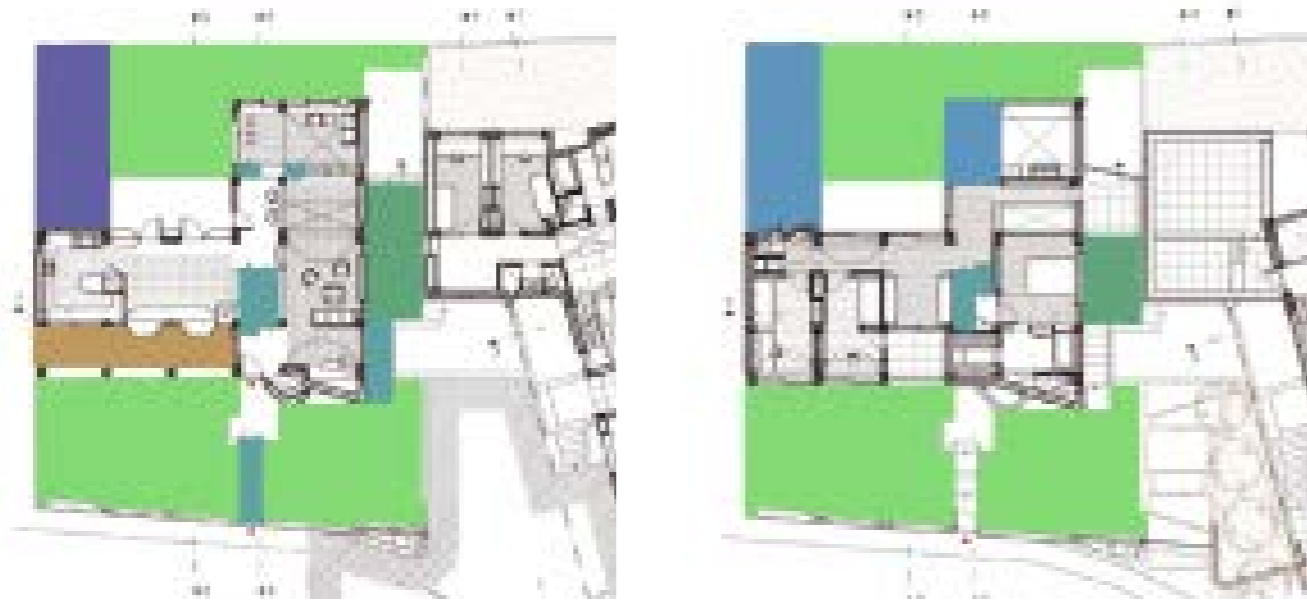
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΕΙΑ

Βιβλίο “Οι κατοικίες της Κρήτης”, Δημητρης και Σουζάνα Αντωνακάκη

Άρθρο “Σουζάνα και Δημήτρης Αντωνακάκη – Αναγνώσεις του μοντερνισμού στην Ελλάδα” ιστοσελίδα Lavart , Κείμενο: Αφροδίτη Αυγέρου.

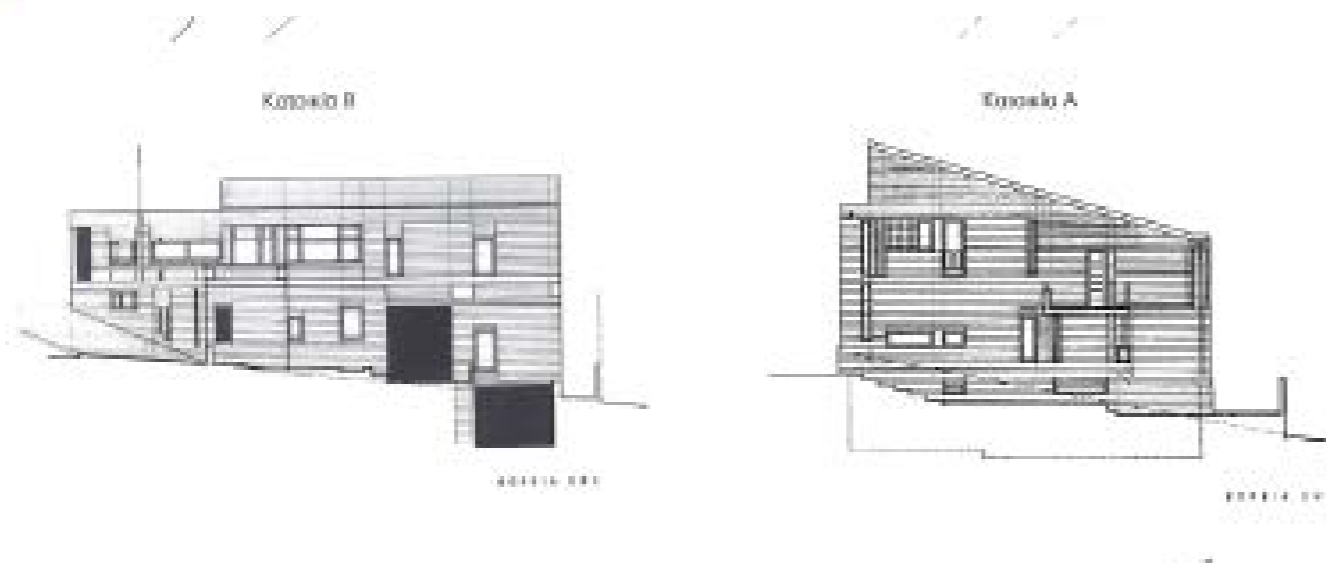
Άρθρο “Δύο κατοικίες στο Ηράκλειο Κρήτης” , εκδόσεις ΚΤΗΡΙΟ

Άρθρο “ Η κριτική διάσταση της αρχιτεκτονικής δημιουργίας: εγγυήτητα και απόσταση” , ιστοσελίδα Engineering Specialists, συγγραφές Τσόκλης Άγγελος

- ΣΤΕΓΑΣΜΕΝΕΣ ΤΑΡΑΤΣΕΣ
- ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΤΑΡΑΤΣΕΣ
- ΓΕΦΥΡΕΣ
- ΣΤΟΕΣ
- ΚΛΙΜΑΚΕΣ
- ΥΠΑΙΘΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Το έδαφος όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι επικλινές και η κατοικία είναι προσαρμοσμένη σε αυτήν, αναπαράγοντας κάποιες κλίσεις στην δομή της οι οποίες είναι φανερές στις όψεις της.

ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

Στις δίδυμες αυτές κατοικίες χρησιμοποιήθηκε τσιμεντόλιθος ειδικής διατομής, επεξεργασίας και χρώματος διαστάσεων 39 x 19 x 8 cm.

Για την κατασκευή των στοιχείων επιλέχθηκε το χρώμα της άμμου. Γι' αυτό το σκοπό ενσωματώθηκαν στο χαρμάνι των τσιμεντόλιθων ειδικές σκόνες. Οι τσιμεντόλιθοι εξασφαλίζουν την επιζητούμενη μονολιθικότητα στο σύνολο των κατοικιών, καθώς με τα ίδια, περίπου, υλικά βάσης κατασκευάζεται και το μπετόν. Επίσης, το μέτρο που προσφέρουν, συνεργάζεται με τον κάνναβο, ο οποίος διαπερνά όλη την κατασκευή στην κάτοψη και στην τομή.

Τα δομικά υλικά των κτιρίων τους ήταν κυρίως το οπλισμένο σκυρόδεμα, το τούβλο και το μέταλλο όπως όριζαν οι νέες τεχνολογίες της εποχής, όμως παράλληλα οι εξωτερικές τοιχοποιίες και τα δάπεδα κατασκευάζονταν από πέτρα και ξύλο, υλικά τοπικά και